

Disznótori kántálók Jászladányon

www.karpatmedence.net

A régi szokás szerint 30—40 évvel ezelőtt András nap után nem volt zenés mulatság a faluban farsangig. Érthető hát, hogy a megkezdődő disznótorok vidámsága különös jelentőséget kapott karácsony előtt, s után a faluban. A disznótorok kedélyes hangulatáról pedig külön is gondoskodtak a disznótori kántálók. Régebben a fiatal házasemberek, asszonyok, újabban már csak a legények és lányok, majd az utóbbi években egyre inkább a gyerekek mentek el a disznótorokba kántálni.

A disznótori kántálók régi pogány szokás szerint alakoskodtak, változatos alakoknak öltöztek fel. Szívesen öltözött a legény lánynak, a lány pedig legénynek. Rossz, kifordított ruhákat vettek magukra, s leggyakrabban a férfi cigánynőnek, a lány, vagy asszony pedig cigánynak maszkírozta magát. Az asszonynak öltözöttek még ki is tömték a hasukat, hogy szánandóbbak legyenek. A férfi rossz kalapot tett a fejébe, s hosszú pipát dugott a szájába. Gyakori figurák voltak még az alakoskodók között a tepsi foltozónak, drótosnak, vándornak öltözöttek is. A férfit alakító bajuszt, s szakállt is ragasztott magának egy suba darabból, s valamennyien erősen bekormozták arcukat, hogy ne ismerjék fel őket.

Az ügyesebbek jól megváltoztatott hangon beszéltek, hogy ezzel is palástolják kilétüket. Az így felöltözött disznótori alakoskodók külső jelre, főleg öltözetükben, s arcuk kikормozásában nagyon érdekes emlékét őrizték meg a pogány magyarok alakoskodó szokásának, mikor erre a maszkra meg azért volt szükségük, hogy az ártó szellemeket megijesszék, elűzzék közelükből. Számtalan népi szokásunkban maradt meg ennek az emléke.

Jászladányon a disznótori kántálók sorba járták a disznótorozó helyeket, s felköszöntve a vacsorázókat, mindenféle furfanggal egy kis kóstolót próbáltak kicsalni a gazdától. Egyik tanítványom a következőket jegyezte le egy kántálásról: „A múlt évben, amikor disznót vágtunk és vacsoráztunk, bejött hozzánk egy asszony a fiával. Az asszony férfi ruhába volt öltözve. Kérdegettük őket, és azt mondta, hogy a Kárpátokból jönnek és, hogy van neki egy ártatlan kis néma gyermeke, az is jött vele, neki is adott egy rossz begrét és tányért, amivel csörget. Megkérdeztük tőlük, hogy miért kenték ki magukat ennyire, s azt mondták, hogy a Kárpátoknál hideg van és az idő sebezte ki az arcukat. Megkérdeztük tőlük, hogy éhesek-e, vagy van-e ennivalójuk? Nincs nekünk — mondta az asszony. Adtunk neki egy kis töpörtyűt, meg kenyeret. Erre már az ártatlan néma gyermek is megszólalt, majd később, mikor elmentek, még több helyre is benéztek. Utoljára még az urát is megijesztette az asszony, csak később ismert rá a hangjára.”

A régebbi kántálók azonban nem elégedtek meg csak a disznótorban költött mese elmondásával, hogy honnan jöttek, kifélék, hanem köszöntővel léptek be a torba, s lepték meg a vacsorázókat. A disznótori köszöntők Jászladányon elég gazdag változatban élnek az idősebbek emlékezetében a mai nap is. Van közöttük olyan, amelyiken érezni lehet, hogy valamikor tanultabb ember, vagy legalább is versfaragáshoz értő fabrikálta, mint pl. a következőnél:

De szerencsés este, hurka megtöltve,

Fekszik az asztalon szépen megsülve.

De szerencsés ember, ki mellé ülhet,

A borsos hurkából jócskán bevehet.

Nénémasszony egy darabot adjon belőle,

A fogam fájdalma hadd szűnjön tőle.

Vannak olyan köszöntők is, melyeket a pillanat, a nép rigmusos beszédre való hajlamossága hozott létre. Régebben, ha cselédek mentek a gazdához kántálni, csak ezzel a kérdéssel álltak ki:

Kurja uram, kurja.

Kisült-e a hurka?

Mire a gazda egy másik mondókéval küldte ki őket, hogy azalatt tegyen kóstolót a kosarukba:

Eriggy, te szolgáló,

Nézd csak a pulykát,

Ne kaparja ki

A gazdasszony elől a vacsorát.

Vannak a köszöntők között azonban olyan példák is, amiknél érezni lehet, hogy a nép maga alakította, csiszolta ki őket köszöntővé, s használta szórakoztatásra. A leggyakrabban a következő versikét használták a disznótori kántálók több-kevesebb változatban:

Eljöttem én kántálni, kántálni,

Disznó sonkát szúrkálni, szúrkálni.

Én is fogtam fülit-farkát,

Adjanak egy darab kolbászt.

Ha nem adnak kolbászt nagyot,

Az asztalra nagyot csapok.

A köszöntők elmondása után a kántálókat a gazda meg szokta ajándékozni egy kis kóstolóval. Ha a rokonságból valakit felismertek, azt asztalhoz is ültették. Volt aztán olyan gazda is, aki ki akart tolni a kántálókkal, ezért tréfából csak kenyeret és savanyú uborkát adott nekik. Vigyázni kellett azonban nagyon, mert előfordult, hogy a legények 4—5-en összeálltak, s míg a kántálók bent szórakoztatták a vacsorázókat ketten, a többi kiszedte a kemencéből a félig sült hurkát, vagy kolbászt, s elmentek vele. Nem is került meg az így elvitt hurka, vagy kolbász. Régebben a köszöntő elmondása után még sokat tréfáltak, szórakoztatták a torozókat. Siettették a gazdát a kóstolóval, hogy a rajkók nagyon éhesek odahaza, csúfolták a vacsorázókat, stb. Egy-egy disznótorban fél órát is elszórakoztak, s csak azután mentek tovább. Az utóbbi időben egyre inkább a gyerekek szórakozása lett ez a régi jászladányi szokás, éppen ezért színességéből, vidámságából is sokat veszített, s napjainkban el is maradt a disznótoroktól.

Megjelent a Múzeumi Levelek 3. számában (Kaposvári Gyula szerk.)

A szolnoki Damjanich János Múzeum Könyvtárának engedélyével.